

CAREL FABRITIUS

HET DROEVICE EINDE

Voor zooveel er in de schilderkunst van navolging sprake is, heeft geen schilder school gemaakt gelijk Rembrandt, de vorst der schilders. Hij heeft ze geïnspireerd en in verrukking gebracht op den vermaarden zolder boven zijn werkplaats, de oudere en jongere leerlingen, en het is op dezen merkwaardigen zolder, onderverdeeld in verschillende, kleine ruimten, welke samengesteld zijn uit wanden van papier, waar hij ook Carel Fabritius een tijdlang onder zijn leerlingen telde.

Carel Fabritius is een dankbare leerling. Hij vereert den grooten meester, en hij is in 't diepst van zijn ziel ervan overtuigd, dat Rembrandt onnavolgbaar is. Het heldonkere van den achtergrond, het lichten uit schaduwen en verborgenheden, het schitterend te voorschijn komen uit het wezenlooze, van binnen naar buiten, — het is Rembrandtsche kunst, als 't ware bovenaardsch. En Carel Fabritius weet, dat geen schilder in Holland hem overtreft in de menging van de verflagen. De meester hecht daaraan de grootste waarde en ontziet zich dikwerf niet, 's avonds laat de kleuren voor den volgenden dag gereed te maken volgens geheime recepten, welke hij zorgvuldig bewaart in een afgesloten ruimte, waarvan hij den sleutel aan niemand toevertrouwt.

Maar Carel Fabritius weet ook, dat hij een eigen taak, een eigen roeping heeft. De wereld is vol van kleuren en schaduwen, en zonder den meester na te volgen, bereikt hij wat hij bereiken wil: hij vindt zichzelf in zijn kunst. Maar hoe paradoxaal ook op zichzelf, hij ontkomt niet aan den magischen indruk, dien het werk van Rembrandt op hem maakt. Hij past het geheel zelfstandig toe; hij verwerkelijkt het in omgekeerde richting. Het heldonkere van den achtergrond en de felle belichting van de naar voren tredende personen, maakt in zijn kunst plaats voor het alles overheerschende licht, waardoor de personen steeds in de schaduw staan. Hij heeft de Amsterdamsche periode achter den rug en ontwikkelt zich verder geheel zelfstandig in Delft.

Carel Fabritius is de fijngevoelige, beschaafde kunstenaar, die afstand doet van alles wat op pralen gelijk of het zinnelijke bevredigt, en hij geniet het groote voorrecht, dat hij reeds spoedig van Prins Willem van Oranje een aanstelling als hofschilder verkrijgt. Het is deze stille, deze voorname kunst, die in de hooge kringen waardeering, zelfs bewondering afdwingt.

Als in het jaar 1654 Carel Fabritius met drie van zijn leerlingen de stad Delft verlaat, is het nog zeer vroeg in den morgen. Een dichte nevel hangt over de stad en over de velden en wegen. Maar als de zon rijst en de wandelaars zich reeds op een afstand van eenige kilometers van de stad bevinden, stijgen de neveldampen langzaam dampend omhoog en vervluchtigen daarna snel in de warmte van de stralen der zon.

Het is een zeldzaam schoone morgen en schoon is het uitzicht, dat zij genieten, nu zij zich baden in het volle zonlicht.

„Daar is het, jongens!” roept Egbert van der Poel, de jongste van het drietal leerlingen, terwijl hij tegelijk wijst naar een ouden korenmolen, gebouwd op een verhoogd gedeelte langs een zijweg. „Ik ga niet verder; ik sla hier mijn bivak maar op. Het motief van den molen bevalt mij van hier uit het beste.”

Hij is verrukt over het uitzicht, dat hij van deze plaats af op den molen heeft. Hij is de leerling met een natuurlijke begaafdheid voor het schilderen van landschappen. „Zoo is het,” zegt Carel Fabritius, de meester. „Jan

Vermeer zal de kleindochter van den ouden molenaar straks wel schilderen, en mijn broer en ik den ouden man zelf.”

„Ja,” zegt de molenaar, een man op middelbaren leeftijd, „Vader zal blij zijn, u te zien. Ik moet met de paarden naar den smid in de stad.”

Dina, de dochter van den molenaar, bukt zich over den rand van den waterput. Zij put water en hecht aan den haak van den ketting een emmer, dien zij in de diepte laat zinken.

Jan Vermeer heeft aanstonds zijn lievelingsobject ontdekt en treedt op haar toe.

„Hier ben ik weer, Dina,” zegt hij opgewekt. „Maar nu schilder ik je. Je hebt het mij onlangs beloofd. Dus . . .” Dina haalt den gevulden emmer aan den ketting omhoog en zet dezen naast zich neer op den grond.

„Je hebt gelijk,” zegt ze lachend. „Maar ik zorg toch eerst, dat er water is in de keuken, en daarna zorg ik voor het middageten. Het kan beslist niet eerder dan vanmiddag.”

„Best, hoor,” zegt Jan Vermeer gelaten. „Vóór het zoo ver is, houd ik mij met het schilderen van het muurwerk en het venster bezig.”

De deuren van den molen staan wagenwijd open. In de opening van een groot luik aan den anderen kant zit de oude molenaar in een gedoken in zijn ruststoel. Hij koestert zich in de verkwikkende, warme zonnestralen.

„Kent u ons nog?” vraagt Carel Fabritius.

„Laat ik eens zien,” zegt de grijsaard langzaam, terwijl hij zich eenigszins in zijn stoel ter zijde wendt. „Ja, ja, ik zie het. Welkom. — Mijn zoon is naar Delft. — En wat zal er nu gebeuren vandaag?”

„O,” antwoordt Carel Fabritius, „wij willen u nu graag eens schilderen, mijn broer Barent en ik.” De oude man lacht goedig.

„Och, och,” zucht hij. „Wat hebben de menschen nu toch aan zoo'n ouden man als ik!”

„Zegt u dat nu niet,” betoogt Carel Fabritius lachend. „Uw hoofd met het zilverwitte haar en de frissche, bruine wangen, roept mij het gelaat van een beroemden Romein voor den geest.”

„Als het dan toch moet, dan maar direct,” zegt de oude molenaar met een vriendelijk gebaar. „Ik heb den tijd, en ik zit hier heerlijk.”

„Nu maar verder moedig aan 't werk,” zegt Carel Fabritius in den vroegen namiddag. „Ik moet naar Delft. Den ouden Simon Dekker, die naast het kruitmagazijn woont, kan ik schilderen. Hij verwacht mij vanmiddag om vier uur. Barent neemt mijn gereedschap tegen den avond wel mee.”

Carel Fabritius heeft geen haast. Hij volgt op dezen schoonen najaarsdag maar liefst de landwegen, die de boeren benutten voor het drijven van het vee naar de markt in Delft. Met welbehagen aanschouwt zijn kunstenaarsoog het vette, groene weiland. Hier en daar grazen enkele koeien. Hij ziet ze ook, die rustig herkauwen in liggende houding. Af en toe hoort hij het geloei van een koe op verren afstand. Een zwerm vogels strijkt krijschend op een stuk land neer.

Harmonisch is alles rondom, zoo ver het oog ziet. Het verzadigde groen, het bontgekleurde vee, en daarover het gewelf van een stralenden, blauwen hemel met enkele op zichzelf staande kleine, witte wolken.

In den laten namiddag aanvaarden de drie leerlingen den terugtocht. Als zij den weg naar Delft bereiken, staan ze plotseling stil. De aarde dreunt. Het geluid van een vreeselijke, oorverdoovende ontploffing dringt tot hen door, onmiddellijk gevolgd door hoog oplaaierende,

Naar een schilderij van E. v. d. Poel

Het Delftsche Kruitmagazijn vliegt in de lucht (2 October 1654)

geelwitte wolkenmassa's. Als aan den grond genageld, staren ze met een beklemmend, onheilspellend voorgevoel in de richting van het kruitmagazijn.

„Het kruitmagazijn vliegt in de lucht!” roept opeens een landarbeider, die als versteend midden op den verkeersweg staat.

„O, vreeselijk!” schreeuwt Barent, bleek van ontroering. „Dan is ook onze Carel verongelukt. Het huis van Simon Dekker staat er vlak naast.”

Als het tenslotte na uren van bovenmenselijke inspanning gelukt, den brand te bedwingen, halen helpende vrienden het zwaar gewonde lichaam van Carel Fabri-

tius onder het puin van het ingestorte en deels verbrande huis van den ouden Simon Dekker vandaan. De oude man leeft niet meer; hij is reeds een lijk. Maar aan den morgen van den volgenden dag zijn ook de levensgeesten uit het lichaam van den veelbelovenden, talentvollen schilder Carel Fabritius geweken.

De zoo ontzettende ramp, die oorzaak was, dat meer dan twaalfhonderd inwoners van de stad Delft in enkele oogenblikken den dood tegemoet snelden, heeft ook een zeer droevig einde gemaakt aan het leven van een der begaafde kunstenaars der Vereenigde Nederlanden.

DERK WEERENDAG

„DE LEEUW VAN VLAANDEREN” HONDERD JAAR

HET MEESTERWERK VAN HENDRIK CONSCIENCE

Een dezer dagen zal het honderd jaar geleden zijn, dat de destijds zes-en-twintigjarige Hendrik Conscience zijn drie-deelig meesterwerk „De Leeuw van Vlaanderen” het licht deed zien.

Daarmede schonk hij zijn volk een boek, dat van beslissende beteekenis voor den ontwikkelingsgang van dit volk zou blijken.

In heel de Vlaamsche letterkunde is geen ander boek aan te wijzen, dat op een zoo groote en duurzame populariteit kan bogen als deze historische roman van den jeugdigen Antwerpschen volksschrijver.

Geen ander boek ook heeft er in zoo sterke mate toe bijgedragen om het onder eeuwenlange vreemde overheersching verwaarloosde en cultureel verachterlijkste Vlaamsche volk, dat ieder besef van nationale eigenwaarde had verloren, wakker te schudden uit zijn passiviteit.

In zijn in 1907 verschenen werkje „De herleving van de Nederlandsche letterkunde in Vlaamsch-België sedert 1830” wees Pieter Tack, destijds leeraar aan het Ko-

ninklijk Atheneum te Brussel, op het geweldige succes, dat de „Leeuw van Vlaanderen” onmiddellijk na het verschijnen boekte.

„Van toen af werd Conscience beschouwd als Vlaanderens beste pen; als de man, die door zijn werken de herleving van het Vlaamsche boek bewerken zou. Voor Conscience was de kunst slechts middel om het volk te verheffen door het te leeren lezen, den leeslust door telkens nieuwe uitgaven te onderhouden, het zijn verleden voor te spiegelen en het op een groote toekomst voor te bereiden.....”

Met zijn „Leeuw van Vlaanderen” heeft hij de Vlaamsche beweging den weg gebaand en haar weerklink doen vinden in het hart van het volk. Vóórdien had het volk zich vroolijk gemaakt om den overmoed van de weinige kunstenaars, philologen en idealisten, die het bestonden om eerbied te eischen voor de volkstaal en het eerste schuchtere verzet te prediken tegen de stelselmatige verfransching van Vlaanderen.

In het woord vooraf van zijn meesterwerk, schildert hij de verschrikkingen van „de bloedige inquisitie, gevloekter nagedachtenis” en vervolgt dan: „Heden is de stand van zaken veranderd. Er weegt geen Spaensche verdrukking meer op ons; er staet geene galg, geene